

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZS-DOBOKAMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRSÁK:

KOZMA JÓZSEF ÉS SZABÓ ENDRE.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

VÁRADI KÁROLY.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik a belső-középutcában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Gazsi József egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (kurta szappanútea, 15. sz. a.) küldendők.

A gyermekből ifjú lesz!

A szerves világ e vagy ama szempontból, kisebb-nagyobb mértékben, fokozatos fejlődés alatt áll. E szükségképen bekövetkező processus általános törvénye alól, igen természetesen, a természet „legremekebb“ teremtménye, az ember, sem képezhet kivételt. A csecsemőből gyermek, a gyermekből ifjú, s majd férfi lesz, és pedig nem csak testben, hanem kell, — legalább oda irányul törekvésünk — hogy szellemileg is az legyen.

A természet e fokozatos fejto munkájának ép ily fokozatos hatalmú szabályozó mesterei vannak, a fejledező tehetségek helyes irányának kimutatására, a társadalmi életben is. Előbb a csendes családi tűzhely, nem sokára a zajosabb iskola lép fel, mig végre az élet zajgó hullámai veszik át az útra induló sajkát: a jól-rosszul feltarಿಸnyált ifjút. És itt van aztán a nagy próba; az utolsó nagy próba! — „Kisértéseknek a pusztában, Herkules választásának s más ilyeneknek, tisztább vagy homályosabb alakban, minden ember ki van téve, a kinek rendeltése, hogy egy léleknek benne való létezéséről bizonytságot tegyen s emberré legyen“ — mondja igen szépen a nagy bölcsész, Carlyle Tamás. Kire talál tudásunk e mondása inkább, mint az ifjúra, a ki után bezáródnak az iskola ajtai, s megnyílik ama nagy csarnok, melyet életnek hírnak? . . . Ki fellép ama színpadra, melynek padozata tele van súlyesztőkkel, melyeket csak gyakorlott lábak kerülhetnek ki? . . .

Nem indokolatlan egy-egy szülő mély aggodalma e gondolatnál, és nem indokolatlan különösen

napjainkban! Társadalmunk oly beteg, hogy mindenik nap újabb, meg újabb adatokkal gazdagítja a bűn-kronikáját; a hírlapok a csalás, szédelgés, öngyilkosság statistikáját megdöbbentő adatokkal szaporítják oly mohósággal, hogy alig múlik el nap, ily leverő hir nélkül. Hol keressük e kétségbeejtő helyzet titkos okait? . . . Sok körülmény működhetik ugyan itt közre, de azok közül vajmi kevés, mely közvetve vagy közvetlenül, nem épen a korábbi nevelés hiányos vagy helytelen voltára lenne visszazavítható.

Midőn az ifjút a családtól és iskolától átveszi a társadalom: ez időpont a legsikamlósabb. A legtöbb krízis vagy itt áll be, vagy legalább alapjában ide vezethető vissza. Leírhatatlan lenne azonban fájdalma egy szülőnek, ha arról kellene meggyőződnie, hogy gyermekének sorsa épen akkor, midőn legkevésbé van az ő őrszemei előtt, csupán a véletlentől függ. Nem is akarnánk mi ilyet még csak gondolni is, hisz ez egyértelmű volna az egész nevelésnek komédiává, nevetségessé alacsonyításával. Igaz ugyan, hogy munkálkodásunk eredménye nem lehet oly bizonyos, mint a 2×2 hogy 4, de igen is anynyira, hogy a lehetőség mellettünk szóljon.

A legtöbb ifjú elbukásának alapja abban áll, hogy a képzelem elnyomja benne az értelmierőt. Igaz ugyan, hogy az ifjúkor az álmodozás, a képzelem kora, de szükségkép nem következik, hogy túlnyomólag legyen az. Elismerjük ugyan, hogy esztelen törekvés lenne a szenvedélyek természetes keletkezésének útját állni akarni: de viszont bűn akár közvetlenül, akár közvetve oda hatni, hogy e természetes fejlődés erőnek erejével gyorsíttassék. Ebben pedig, fájdalom, igen

gyakran mind a család, mind az iskola közreműködik.

Miért tudnak sok olyat ma a gyermekek, a mit tudniók sem nem hasznos, sem nem illő?... Miért látunk oly sok embert a gyermekek közt?... Rousseau nagybecsű nevelési művében egy helyt így szól: „Én csak egyetlen módot tudok a gyermek ártatlansága megőrzésére, azt t. i. hogy ártatlansága egész környezetét által tiszteletben tartásuk.” E néhány sorban minden meg van fejtve; e néhány sorból oly sokan okúlhatnak. — Mai napság veszélyes divattá kezd válni, hogy az emberek saját házukban „ungenirt“ akarják magokat találni. Ezen „komoditásuk“ által aztán elvakítva, nem veszik észre, hogy „kemence van a házban.“ Idegenek előtt meghunyászkodva, az ártatlant, az illemest játszuk; de otthon és magunkra kényelmünknek már feláldozzuk gyermekeink ártatlanságát. Hány olyan cselekvény fordul elő, hány olyan ügy tárgyalatik a paloták szalonjaiban ép úgy, mint a kunyhók lakói közt, gyermekek jelenlétében, a melyek nem azok szeméi és füleinek valók, s a melyek által szegényeknek képzelme önkénytelenül is olyan irányban tereltetik, a honnan vajmi nehéz a megfordulás. Vajha minden szüle gyermeke jelenlétében „lakatot vetne ön szájára.“ Mily csekély kérés, s mennyi baj háríthatnék el teljesítésével, s mégis mily kevesen teszik meg!... Gondoljátok meg szülők, mit tesztok, mit szóltok gyermekeitek jelenlétében, e gyenge virágok előtt; mert minden tapintatlan érintés által azok zománcából vész el egy rész, s így rendre az egész, idő előtt mosódik el!... Ne siessetek tehát gyermekeiteknek emberré tevésében!

De közreműködik a képzelmi erő felerősztolásában, s aztán annak megbetegítésében igen gyakran az iskola is. Itt is kezd lábra kapni egy divat: ma már minden iskolában ifjúsági könyvtárt akarnak állítani... gyermekek számára. Nem óhajtanék félreértetni, nem akarnék úgy ütni fel, hogy én minden gyermeki mellékolvasmánynak ellensége vagyok. Az értelem művelésének, a szív nemesítésének megkezdése nincs tanodai classisokhoz kötve, annak kezdete — ha más alakban is — már a bölcsőnél van. Ha a gyermek odáig fejlődött, hogy e művelődést és

nemesítést önerején, olvasmányok útján is eszközölheti: ám eszközölje, csak jól eszközölje. De épen az a baj, hogy az olvasmányok két élű fegyver, oly annyira, hogy nem csak megsebesítheti, de meg is ölheti a vele bánni nem tudót. És mit mondjunk most az olyan iskolára, mely elég lelkiismeretlen fegyvertárt tartani, de a fegyverek nemét az egyedekhez képest megválogatni elmúlasztja?... Az-e a bűnös, a ki — úgyszólván — észrevétlenül és öntudatlanul veszi magába a mérget s öli meg magát vele; vagy az, a ki eszközt, alkalmat ad erre?...

Lehetnek s ám legyenek iskolai könyvtárak, de aztán szemeltessek ki gondosan tartalmuk!*) Egy tanító csak oly olvasmányt adhat növendéke kezébe, melynek tartalmát ismeri. A tapintatlanság, a lelkiismeretlenség itt ugyanazt eredményezi, a mit a gondatlan beszéd és tett a családban: az ártatlan gyermekben olyan erőket ébreszt fel, melyek még ekkor koraiak, mételyezők, s az ilyen szerencsétlen aztán felkorbácsolt phantasiája után rohan, és... elbukik. Az ilyen gyermek, a mint Rousseau mondja: „Vérét idő előtt forrongásba hozza; előre tudja, milyennek kell vágyai tárgyának lennie. Az ilyen gyermeket aztán nem a természet izgatja fel, hanem ellenkezőleg a gyermek erőt akar venni a természeten, és midőn az emberré érleli őt, mi újra sem taníthatja többé, minthogy rég ember volt gondolatban, mielőtt valóban azzá lett volna.“

Kiss Sándor.

Az énektanítás az elemi népiskolában.

II.

Az első félérai tanításterv gyakorlati kivitelét figyelemre méltatók láthatták, hogy az ütemzés a „le és fel“ vezényszóra s az első hang begyakorlása a „lá“ szóval, minden hangjegy (kóta) nélkül, csupán a balkéz hüvelykujjának jelzésével, miként hajtattott végre; sőt azt is láthatták, hogy az első hang begyakorlása után a vezényszóra való kettős ütemzés a „lá“ szó éneklésével miként kapcsolattott össze, s az összszakapcsolás folytán az első

*) Az országos középtanodai tanár-egylet egy bizottsága most épen abban fáradozik, hogy egy valóban gondos választékú és kellő paedagogiai érzékkel készült irodalmi tárt állítson egybe az ifjúság számára. A midőn ezt — a jövőre mintegy megnyugtatósúl — jelenthetjük, egyszersmind megragadjuk ez alkalmat, hogy e derék és valóban szükséges vállalkozást — előre is — melegen üdvözljük. — Csak aztán pártoljuk is, a mint megérdemli! A szerk.

hangnak kettős ütemben a „lá“ szóval való begyakorlata hogyan hajtatott végre.

A gyermekek tehát tudnak már kettős ütemben egy hangon, hangjegy (kóta) nélkül a „lá“ szóval énekelni.

Második félórai tanításterv.

Az első félórai gyakorlat rövid ismétlése után az első hangnak jegy által való ábrázolása, vagy leírása (kótázás) s annak kettős ütemben való énekeltetése.

A tanításterv gyakorlati kivitele.

Gyermekek figyelem! Látom a képeteken, hogyan örültek annak, hogy most megint énekelni fogtok! Ismétljük hát egy párszor, a mit a múlt ének-órán tanultatok, de jól figyeljen mindenki a vezényszóra, nehogy figyelmetlensége által hátráltassa tanuló társait a tanulásban. Figyelmeztetek? (Karban felelik: igen).

Most ezen vezényszóra: „Figyelem, ének!“, mindenki a maga helyén egyenesen ülve, balkezét a padra, jobb kezét az ütemezésre a már ismertetett módon elhelyezvén, a „karban“ vezényszóra együtt és egyszerre kezdik az első hangot kettős ütemben a „lá“ szóval énekelni, s mindaddig éneklük, a míg a megállás jeleztetik.

(Ily módon az ismétlés párszor megtörténik.)

Jól van, gyermekek! Meglehetősen sikerült éneklésetek, s épen azért ígéretem szerint tovább haladunk.

Ti már tudtok egy hangot a „lá“ szóval kettős ütemben énekelni. Most ezen hangnak is, mint az irva-olvasás tanulása alkalmával a szókból kiválasztott hangoknak, jegyet írok, hogy a jegyről jusson eszetekbe a hang s a jegyről tudjátok aztán a hangot énekelni.

Ide nézzetek! A fali táblára húzok egy rövid fekvő vagy vízszintes vonalat. (Igy ni: „—“).

Ezen fekvő vagy vízszintes vonalra írok egy gömbhöz hasonló jegyet („—●—“) s felülről húzok ezen gömbalakú jegynek egy nagyon s csak alig látható, álló vagy függélyes irányú szárát. (Igy ni: „—●—“). Nő, gyermekek, ezen jegy annak a hangnak a jegye, a melyet már kettős ütemben tudtok énekelni. Melyik mondja meg, hogy ezen jegyet, ha hangnak a jegye, miféle jegynek nevezhetnök? (Többen feltartott ujjakkal jelzik felelési készségüket, mert ezen elnevezés az irva-olvasás alkalmával már előfordult). Mond meg, Márk Miklós! Hangjegynek. Helyesen feleltél. De miért nevezük ezt is hangjegynek? Azért, mert ez is hangnak a jegye. Jól van; most is helyesen feleltél. Lát-szik, hogy előbb gondolkozol s aztán beszélsz. Minek nevezük tehát ezt a jegyet? Karban feleljétek! (Karban felelik: hangjegynek).

Jól van, gyermekek! De jegyeztétek meg, hogy ezen hangjegyet, a melyet az énekbéli hang megjelölésére használunk, másképpen kótának is nevezük. Minek nevezük még ezt a hangjegyet, Bréver Endre? Kótának. Mi hát ezen jegy? Kóta. Jól van. Hány kótát láttok a táblán? (Karban felelik: egyet). Jól van.

Vegyetek most palatáblát elő és palaveszszőt, s írjátok le ti is ezen hangjegyet, vagy kótát.

(A szokott vezényszóra-a kívánt eszközöket előveszik,

s miután az előbb említett módon ama jegyet én még egyszer leírtam, a gyermekek is utánírják). Igy ni: „—●—“.

Hány hangjegyet vagy kótát láttok most a fali táblán? (Karban felelik: kettőt). Irjatok ti is még egyet, de úgy, hogy az elsőtől egy centimetryni távolságra essék. (Leírják).

Itt — közbe vetve — megjegyzem, hogy a gyermekek már az írásban és rajzolásban annyira előhaladtak, hogy nemcsak egy ilyen egyszerű hangjegyet, hanem bármely nehezebb alakot is képesek utánírni.

Egy irányban áll-e mindkettő a táblán? (Karban felelik: egy irányban). Nem áll valamelyik fennebb vagy alább? (Karban felelik: nem.) Alakjukra nézve vajjon egyformák, egyenlők-e ezen kóták, vagy különbözők? (Karban felelik: egyformák).

Jegyeztétek meg hát, gyermekek, hogy ezen hangjegyek vagy kóták egyenlők, mert egy irányban állanak, s alakjukra nézve is egyformák; egyik épen olyan mint a másik, s a mikor énekelünk, az egyikre épen úgy énekeljük a „lá“ szót, mint a másikra; tehát egyenlő hosszú idő alatt és egyenlő hangmagasságban.

Most szeretném látni ki tudná elénekelni ezen hangjegyekre vagy kótákra a „lá“ szót?

(Mindnyájan jelzik készségüket, mert már a hüvelykujam jelzésén megtanulták a „lá“ szót egyenlő idő alatt és egyenlő hangmagasságban énekelni, s így itt nem akadhatnak semmi nehézségre).

Énekelj el, Simon János! (Eléneklj). Ügyes gyermek vagy, János! Énekelj el te is, Fodor János! (Eléneklj). Jól van.

Hát Sgy ki tudná elénekelni, hogy a kettős ütemet is verje a jobb kezével? (Csaknem mindnyájan jelvik vállalkozásukat, mert itt sincs semmi nehézség).

Énekelj el hát, Kecskeméthy Sándor! (Eléneklj, s utána még néhányan egyenként eléneklük).

Nő jól van gyermekek, már most együtt, karban fogjátok elénekelni. (Közbe mondják: én is, én is tanító bácsi).

Hiszem, hogy ti is eltudnátok énekelni s más alkalommal el is énekeltetem külön veletek is, de most karban fogjátok énekelni. (Megnyugosznak akaratomon, s készülnek a karban való éneklésre).

Figyelem, gyermekek: ének, karban! (Ezen vezényszóra a már leírt két hangjegyet vagy kótát a „lá“ szóval, kettős ütemben, néhányszor eléneklük). Jól van gyermekek, már most mondjátok meg, hogy az első hangjegyet vagy kótát, melyik ütésre énekeltetétek, a le- vagy a felütésre? (Karban felelik: a leütésre). Hát a másodikat melyikre? (Karban felelik: a felütésre).

Jegyeztétek meg, gyermekek, hogy ezen két hangjegyet vagy kótát együtt egy ütemnek nevezük, mert a „le és fel“ ütemzésre énekeljük.

De figyeljétek csak még egy kissé reám! Ime, ezen két hangjegy vagy kóta után húzok most egy álló vagy függélyes vonalat, s eleibe is egy ugyan olyat. Most már

még könnyebben, még biztosabban fel lehet ismerni, hogy az a két hangjegy csakugyan egy ütemet képez, mert a meghúzott két függélyes vonal a két hangjegyet egy szakaszba keríti. Ezeket a függélyes vonalokat ütemvonaloknak nevezzük, mert az egy ütembe tartozó kóták ezen vonalok között állanak.

Minek nevezzük a két vonal között lévő két kótát együtt? Ütemnek. Hát ezeket a vonalokat miféle vonaloknak? Ütemvonaloknak.

Jól van, gyermekek! Most még írok ezen sorba két ütemet, s aztán ti is húzzátok ki az ütemvonalokat, és írjátok palatáblátokra két ütemet. (Rövid idő alatt leírják).

Énekeljétek el a leírt három ütemet először a falitábláról s aztán a palatáblátról, kettős ütemben!

(A szokott vezényszóra néhányszor eléneklik, s ha az idő engedi, még párszor leírják a kóta-írás gyakorlása végett palatábláikra).

Ime, ennyiből áll az első hangnak a „lá“ szóval való begyakorlása kettős ütemben, s az első hangnak jegy által való ábrázolása vagy lekótázása, s annak a „lá“ szóval való éneklése. Mondanom sem kell, hogy az eddigieknek gyakori ismétlése nagyon megkönnyíti a haladást, s biztosabbá teszi a sikert.

Benedek Samu.

KISDEDNEVELÉSI ROVAT.

A gyöngy-kirakás.

A gyöngy-munka egy új, igen könnyű és célszerű nemét mutatjuk be olvasóinknak. A gyöngy-kirakás egy neme ez, a mely a Fröbel elvei szerint vezetett kisednevelő intézetekben gyakorolni szokott e nemű foglalkozás tökélyesített kiadásának tekinthető. — Előnye a többi gyöngy-munkák felett abban áll, hogy — egy kis útmutatás után — igen könnyen végezhetik ezt nem csak a nagyobb, de a kisebb korosztályú gyermekek is. Mivel pedig kisebb gyermekeink hasznos és élvezetes elfoglalására úgy is igen kevés anyagunk van, reméljük, hogy már csak ez előny is útát fog nyitni e könnyű és kedves foglalkozásnak intézeteinkbe, valamint a családi körökbe is.

Új munkanemünk négyszög alakú, kilenc soros, soronként kilenc egymástól egyenlő távolban levő, lyukas dobozon alkalmaztatik, három színű: piros, fejjér, zöld gyöngyökkel (49 dtto), melyek kis nyélre szegezve a lyukakba állítatnak.

Előgyakorlatul szolgál ezen foglalkozás a rajzoláshoz s veszsző-lerakáshoz. A rajzolás első fokán előforduló pontot szembeszökőleg helyettesíti, s ha 3—4 lyukkal távolabb akár le, akár jobb felé, vagy ferde irányban egy másik gyöngyöt tűzünk le, két pontunk van, s ha a közbeső lyukak ugyanazon színnel töltenek be, létrejön a vonal, álló, fekvő, vagy épen dől irányban. A különféle vonalok összekötése már alakot teremt, a melyből — a fokozatos előmenetel mellett — a hasznos és szép alakok

legkülönbözőbb nemeit állíthatjuk elő; s így Fröbel azon elvét, hogy meglevő alakjaink egészen sohase romboltassanak el, hanem csak alakíttassanak át, igen szépen érvényre juttathatjuk. Az ellentétes oldalokról kivett egy-egy gyöngynek, más lyukba, szintén az ellentéteesség törvénye szerint történt áthelyezése az eredetitől többé-kevésbé különböző alakot hoz létre, sőt a gyöngyök különböző színe lehetővé teszi egy, és ugyanazon alaknak különféle nagyságban és fekvésben való előállítását és szemléltetését. Így például, a különböző színű pálcikákból három egyenoldalú négyszög rakható egymásba, a melyek alakra egyenlők, de nagyságra különbözők; s így mind a hasonlóság, mind a különbözőség nagyon feltűnő módon érzékeltethető rajtuk.

De nemcsak a rajzolás előkészítőjének, hanem a gondolkozás és öntudatos cselekvés eszközének is tekinthető e foglalkozás; mert a létrehozott alakok szépsége további kutatásra s találatkonyságra vezeti a gyermeket, a kinek így felébresztett alkotó szelleme a négyzetből nagyon könnyen alakít széket, asztalt stb.

Hatalmas eszközül szolgál továbbá e munka a számgyakorlatokhoz is. Ugyanis a gyermekek, a nélkül, hogy észrevennék, számlálni is tanulnak mellette. Végül figyelmet érdemel még az is, hogy a gyöngyök biztos és szilárd állása a munka eredményét tartóssá teszi, s ez újabb tettvágyra és munkásságra ösztönzi a gyermeket.

A ki e munka-gyakorlatot csak egyszer is megkísérli, meg fog győződni, hogy csakugyan hasznos foglalkozási eszköz.*)

Kobány Mihály.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

(V. K.) A „kolozs-dobokamegyei, tanító-testület“ nevelési bizottsága, a múlt hó 21-én, érdekes eszmecserét folytatott a népiskolákban meghonosítandó kézi munkák kérdéséről. — Erről kivánjuk — legalább rövid vázlatban — értesíteni t. olvasóinkat; s egyszersmind magragadjuk ez alkalmat, hogy különösen helyt lakó pályatársaink figyelmét felhívjuk a nevelési és könyvvizsgáló bizottságok működésére. Bizony, mindkettőnek ülései nagyobb érdeklődést és tömegesebb látogatást érdemelnének, mint a milyenek közelebből örvendhetek!

De a példa jobban vonz minden predikációnál; azért hagyjuk ezt, s e helyett szóljunk arról, a mit például szeretnénk ajánlani.

A nagy és égető kérdést Szabó Endre tagtársunk terjeszté elő, mint előadó. Rendesen ő szokta pengetni nálunk az új dolgokat. Nem is tudom, mi lenne belőlünk, ha ő nem lenne közöttünk; de viszont azt sem tudom, hogy aztán meg ő mit csinálna tenger sok reform-tervei-

*) Ily gyöngykirakó eszközök, valamint a törekény lerakó faveszszők helyett, sodrony-veszszők is rendelkezhetők ezen ismertetés irójánál, Budapest, Mária-utca 1 sz. a. Egy doboz ára 50 kr.; 12 dobozó 5 ft.

vel, ha nem látná maga mellett azt a sok jó kontrást, a kik nélkül az ő szóló-zenéje lehetne ugyan szép, de még sem lenne hármónia. Szóval: jók vagyunk mi neki, s ő meg nekünk. De ne dicsérjük többé magunkat, mert még valaki komolyan vehetné a tréfát, s így lehetne belőle nagyon is komoly dolog, — a tudni illik, hogy ő is megnehezeltne ránk, aztán meg mi is reá. — Isten mentsen mindkettőtől!

De attól már nem ment meg senki sem, hogy ha Szabó E. egyszer a kezébe veszen egy szeletke papírt, a melyre „emlékeztető jegyzet“-ként (!?) néhány „akum-bákum“-ot hányt, — attól nem ment meg semmi sem, hogy arról ő le ne olvasson akár egy rőfös — akarám mondani: akár egy méteres — orációt is. Leolvasott bizony most is! — Pedig én eleget integettem neki, hogy ugyan ügyeljen már rám — a referensre is — s gondolja meg, hogy ha úgy beszél, a mint beszél, én talán az ítélet napjáig sem írom le azt a sok „szép szót“.

Gondolt guttát! Mondta, mintha csak írásból olvasta volna.

De — igaz — abból is olvasta! Legalább a beszédje elején azt mondta, hogy a miket ő most elmond, azokat nem mind a maga fejből mondja. „Jaj — gondolám erre magamban — mi lesz ebből, ha e még a más fejből is beszél!“ Akkor csak gondoltam, de most érzem is, hogy nem is lett valami okos dolog össze-viszsa kúszált jegyzeteimből. De az ő lelke rajta! Miért beszélt annyit, s olyan megzavarhatatlan folyékonyssággal? . . .

Hanem neki még a sem volt elég, a mit elmondott! S mivel azt hitte, hogy e nekünk sem elég, nem mulasztá el útasítani is mindnyájunkat, hogy a ki e dolgról még többet is akar tudni, olvassa el Eckardt Todor, „Die Arbeit als Erziehungsmittel“, aztán meg Schwab Erasmus „Die Arbeitsschule als organischer Bestandteil der Volksschule“ című művét. — Nő, én ugyan soha el nem olvasom, nem már csak azért sem, mert soha sem szerettem a „Todor“-akat meg a „sváb“-okat! Aztán, bár csak azt mondhatnám el, a mit Szabó E. elmondott . . .

E már kötelességem is lenne! Meg is kísértem; pedig bizony jól tudom, hogy csak halvány vázlatot adhatok.

Legelőbb is azt a kérdést vetette föl: szükséges-e valóban és miért szükséges a kézi-munka tanítása a népiskolában? — Felelt pedig erre körül-belől, ezekkel:

Szükséges már csak a népiskola céljából is. Ugyanis a népiskola nem szakpályákra, hanem az életre nevel. Arra az életre, a melyben az emberek nagy részének sokszor nagyobb szüksége van a kézi ügyességre, mint az értelem fejlettségére. Nem hivatalnokokat, nem tudósokat vár a népiskolától az élet; de józan ítéletű és munkás polgárokat, egész embereket, De ilyeneket csak úgy nevelhet növendékeiből, ha nem csak némely, de minden tehetségüket fejleszti. Tehát nem csak szellemüket, hanem kezük ügyességét, szemük élességét, szóval minden szervük hatályosságát, használhatóságát. De vajmi keveset tett eddig e tekintetben a népiskola! Az újabb időben behozták ugyan a

tornászást; de az is inkább csak a karok és lábak s általában az izmok erősítésére s hajlíthatóbbá tételére hathat, aztán sokszor még ezzel is túlzásokba csapnak, s így használás és építés helyett nem egyszer rontanak. A rajz és írás is aránylag csak kevés kézi ügyességet fejthet. Különösen azokat nem gyakoroltatjuk és fejlesztjük eleget és eléggé, a mikre a mindennapi életben a legtöbb szükség van — az ujjakat. Hova marad egy-egy iskolás gyermek az ujjak finom tapintása és — ha kell — egyenkénti szabad használata tekintetében attól, a ki azokat kézi-munka terén gyakorolta? A leányoknak már rég tanítják — iskolákban is — a kézi munkát: miért hanyagolják el azt teljesen a fiúknál? Hiszen növendékeink legnagyobb része épen kézi munka után fog megélni. De szükségük van a kézi ügyességre, nem csak a közönséges életpályákra lépőknek, hanem a tudományos szakpályák embereinek is. Mire megy a nélkül, könyvbeli tudományával s elméleti ismereteivel, a gépész, mérnök, orvos, végyész, festő és zeneművész, stb.? Még a tudósok egy része is tudományát csak pepecslő kézi munka mellett s annak útján szerzheti és érvényesítheti. Aztán a tanítás is könnyebben s biztosabb sikerrel éri célját, ha a tanítványok önmunkásságát, foglalkoztatását is segélyül veszi. E nélkül — tehát munka nélkül — elröppennek a betanult szók, a meg nem kötött ismeretek. — Végül — ezen jelszóból kiindulva: „imádkozzál és dolgozzál!“ — jelezte és fejtegette a munka erkölcsi hatását és hasznát is, a fegyelmezésben és nevelésben.

Ennyi érv, ennyi indok előtt hogy ne hajlottunk volna meg? . . . Meg is hajlottunk, s a midőn a bizottsági elnök — Kozma József — az előadó előadásának imint ismertetett része után feltevé a kérdést: „pártoljuk-e elvileg a kézi-munka meghonosítását a népiskolákban?“ — egyszerre mind rá mondtuk: „akarjuk, pártoljuk!“

Hanem attól, hogy elvben helyeseljünk és pártoljunk valamit, addig, hogy hogyan vigyük ki és hogyan alkalmazzuk az úgy helyeseltet az életben is: még jókora köz — hogy ne mondjam: jó nagy távolság — van ám; s hej sok jó eszme elhull vagy elbukik az alatt, a mi alatt ezt a közt betölteni, vagy meglábolni törekszik! — Kolozsvár sz. k. városa is már vagy 3 év óta pártolja elvben a felsőbb leányiskolát, sőt a tavaly már fel is vett az első beállítása költségére egy bizonyos összeget a költségvetésébe; aztán a „cigánysori iskolára“ már a pályázatot is szinte kiirtuk: hanem azért ma is csak az elvben-pártolás és tervezgetés terén állunk ezekkel.

De „exempla sunt odiosa“ — s én nem is ezekről akarok szólni, hanem arról, hogy a mi szemes előadónk nem elégedett meg az elvben pártolással, hanem a mint az első lelkesedést látta, azonnal rátért a gyakorlati kivihetőség kérdésére is. Ennek fejtegetése közben — 7 pontban foglalva, s kellő indokolással kísérve — elmondta, hogy minő kézimunkákat tartana ő, ez időszertint célszerűeknek és szükségességeknek, a fiú iskolákban is. — Megpróbálom ezt a 7 pontot is kikerekíteni; de ha körük nem lesz egészen pontos és szabatos: bocsásson meg az előadó úr, hisz

tudhatja jól, hogy gyenge rajzoló vagyok, még — talán — gyengébb, mint a milyen gyorsíró. E két becses tulajdonság hiányait én is csak az emlékezettel pótolgatom; ezzel pótolják és töltsék ki e vázlat hiányait a t. olvasók és az előadó úr is. S most halljuk mindnyájan az előadót, a ki a népiskolákba beviendő kézimunkáknak ezeket ajánlotta:

1. Az általánosan ügyesítőket, azaz az olyanokat, a melyeket bármely munkakörben is sikerrel alkalmazhat majdan felesperedő növendékünk. Tehát nem a valódi értelemben vett iparágakat s még nem is azokat, a melyek már az alsóbb osztályok növendékeinek is keresetforrást nyíthatnának. A felsőbb osztályokból nem zárna ki ugyan egyes ilyen foglalkozásokat sem, hogy az iskola annál inkább átvezető hid lehessen az élet nagy munkaterére; de azért általában nem a szoros értelemben vett anyagi hasznot adót, nem a kincshez juttatót tűzné ki legelső célul. Különbösen is, az általánosan ügyesítők megfelelnek, de csak is ezek felelnek meg valóban a népiskola általánosan képző rendeltetésének; aztán az ezek által megszerzett ügyességeket s fogásokat majd tovább fejthetik és sikerrel használhatják fel a szakiskolákban s az életben is a növendékek.

2. Oly munkákat, melyek a tanítás céljára alkalmasak, s a tantárgyak egy részével kapcsolatba is hozhatók. A tanítás sikerét is a tett, a cselekedet s az önálló foglalkozás mutatja ki és biztosítja. A szemléltetést és érzékeltetést kézi tapintással, kutatással, boncolással, és a hol lehet, a tanultak alakban és anyagban való reprodukálásával — s így alkotással — kell tovább fejleszteni s hatásukat így kell megrögzíteni. Erre a természet-tudományok újabb fejlődése és sikeres módszere már megadta a példát, s a Fröbel-rendszer másnemű tantárgyakat is sikerrel próbálgat kapcsolatba hozni a munkáltatással.

3. Alkalmazzunk oly munkákat, a melyek növendékeink szép-érzékét fejleszthetik. Már a gyakorlati élet int és tanít rá, hogy ha a munka becsét fokozni akarjuk, széppé kell azt tennünk. Ennek figyelembe vétele a gyermek-nevelésben annyival fontosabb, mert a gyermekeknek a szép létrehozása, megtestesítése még nagyobb ösztönt ad új munkálkodásra. Népünknek is nagy hibája, hogy a szépet nem tudja éléggé felfogni, nem tud érette lelkesülni. Meg is látszik falvaink rendetlenségén s — itt ott — rondaságán is. De a szépet ne csak prédikáljuk a népnek, hanem neveljük és vezessük is rá!

4. Oly munkákat, a melyek csendes foglalkozásul is alkalmazhatók. Ezt már népiskoláink tanterve s berendezésük is megkívánja. Nagyobbszerű és több gyakorlatot igénylő munkákra nem jutna idő az anynyi oldalról igénybe vett iskolai órákból. Oly munkákat kell tehát alkalmaznunk, a melyek lármával nem járnak, s a melyekkel — egyszerű megmutatás s kevés gyakorlás után is — magukra is könnyen foglalkozhatnak iskoláink tanulói s ezek egyes csoportjai. S milyen jó kisegítők lehetnek az ilyen munkák akkor, a mikor a rossz idő, vagy nagy hi-

deg miatt még játszani sem bocsáthatjuk ki növendékeinket!

5. Olyanokat, a melyekhez a megkívántató anyagok és eszközök könnyen s olcsón is megszerezhetőek. Takarékossgot hangoztat ma mindenki; ezt tartasuk mi is szem előtt. Ha meg akarjuk kedveltetni az iskolai munkákat a néppel, ne rójunk reá ezért tetemes új terheket. A papir olcsó; vessző, szalma is van mindennütt, s ezekből is sok csinos, sőt szép alakot vagy tárgyat lehet készíttetni. Mellőzzünk hát minden cifra munkát; de már a felsőbb osztályokkal egyes olyan cikkeket is készíttethetünk, a melyeknek otthon is hasznát láthatják. Sőt az ilyeneket — alkalmasszerűleg — még el is árúsíthajuk; de az ezekből begyűlő pénz — a ráfordított anyag árának lerovása után — legyen a gyermekeké. Így szoktassuk őket rendre a munka becsére, s így honosítsuk meg köztük a takarékossgot, s így a takarékpénztárakat is.

6. Csak oly munkákat vigyünk be iskoláinkba, a melyeket bármely tanító könnyen megtanúlhat s bármely iskolában könnyen alkalmazhat. Nem helyeselheti, hogy egy pár képezdebe már asztalos műhelyeket állítottak. Ha még mesterségeket is taníttatunk a képezdei növendékeknek, mikor érnek rá még tanulni is. Aztán a mit műhelyekben tanulnak tanítóink, hogyan tanítsák azt majdan az iskolákban. Melyik iskola állíthat be műhelyeket még városon is? Elégedjünk meg a paddal s asztallal: legyen a műhely. Ezeket megkapják minden iskolában, s ezeken is eleget lehet végezteni.

7. Végre oly munkákat, a melyek a népiskolákat a gyermek-kertekkel s általában a kisdied-neveléssel összeköttetésbe hozhatják. Ma még kevés ugyan az ily intézetek száma hazánkban, de már a törvényhozás s a kormány figyelme tettekben is kezd nyilvánulni ez irány meghonosításra, a kisdied-nevelés országos rendezésére. Nem lehet, s ezután mind kevésbé lehet tehát agrás a gyermekkert és népiskola között. A népiskoláknak folytatniók s tovább kell fejleszteniök, a mit a gyermekkert megkezdett, megindított.

Ennyi volt az előadó előterjesztésének II. része. A mint t. olvasóink — csak e vázlatból is — láthatják, elég sok oldalról fogta ő fel tárgyát, s majdnem ki is meríté azt. Képzeltetik tehát, hogy aránylag csak kevés volt a hozzászólók száma, s ezek sem sok újat mondhattak már. Inkább csak illusztráltak vagy legfőlebb boncolgatták az előadó tételeit, de közülök egyet sem cáfoltak meg s újat egyet sem adtak hozzájuk. Az elvet pártolta mindenki, de határozottan tiltakozott is mindenki az ellen, hogy szoros értelemben vett mesterségeket tanítsanak az iskolákban, s köznapi értelemben vett műhelyeket csináljanak azokból.

Leginkább figyelemre méltó volt a Jancsó Lajos felszólalása, a ki miután elismeréssel adott kifejezést annak, hogy az előadó fejtegetéseit mily gyönyörrel halgatta, a meggyőződés erejével mondá a kérdésre célozva: bizony méltó, hogy erről gondolkozzunk! Ideje, hogy figyelembe vegyük a gyermek azon sajátságát, hogy a mily mohó-

sággal veszi be szemébe, fülén az új fogalmakat, az új ismereteket s általában az eszmék és tárgyak képeit, ép oly élénk törekvést tanúsít arra is, hogy azokat kezével s keze munkája által is adja vissza, testesítse meg. Oldjuk fel tehát a gyermek lekötött kezét, s meglátjuk, még többre vihetjük, még biztosabb sikerrel eszközölhetjük szelleme fejlesztését is. De ne anyagi hasznot hajtó, ne szorosan vett munkát adjunk a feloldott kéznek, hanem olyat, a mire a gyermekek élete megfigyelése vezet. A gyermek munkája nem munka, csak játék; de e játékban is cél van, — cél és tudatosság még akkor is, ha csak egyszerűen alakokat változtat is át vele. Ilyen játékszerű, de még is fejlesztő és nemesítő munkákat vigyünk be tehát az iskolákba, de nem iparágakat. S még ezekhez is, — a

menynyire csak lehet — maguk a tanulók szerezzék be a szükséges anyagokat. Nyáron és ősszel minden gyermek gyűjthet szalmát, nádat, fűszállakat, magvakat: télen ezekből csináltassunk velük maguknak s a nagyoknak kedves örömeiket. Igy — az értéktelennek látszó hulladékokat is felhasználva — egyszerre fejlesztjük a rend és takarékosság szellemét és szeretetét a gyermekekben.

Bölcs és arany szavak ezek! S én, a kinek úgy sem volt céлом tüzetes referátát írni, tudósításon (a melyhez különben még sokat csatolhatnék) nem végezhetném méltóbbal, mint azzal: vajha kormányunk is figyelmére méltatná ezeket!

T Á R C A

Képek a családi és iskolai nevelés köréből.

(L. után P. F.)

I.

Az akaratosság megtörése.

Önfejűség, makranc, dac olyan hibák, a melyek a szülőknek, nevelőknek sok bajt és gondot okoznak. Az akaratosság, önfejűség rendszerint a gyermek erősebb ész- vagy kedély-világából támad, s szilárd és kitartó akarat-erőre mutat, a mi mind a fiuknál, mind a leányoknál igen becses dolog. Helyes vezetés mellett az ilyen szilárd és tántoríthatatlan akarattól mindig várhatunk valami életrevaló eredményt.

Azonban, ha a gyermekben nyilvánuló akaratosságot teljesen mentére hagyjuk, ha engedékenységgünkkel tévútra tereljük, vagy ha következtelenségünk által ingereljük és fokozzuk: lesz belőle makranc, ellenkezni szerető dac, megátalkodottság, mely minden más akaratnak makacsul ellenszegül, s minden okos belátás előtt szemet húny. Ez már olyan hiba, a mely ha egyszer elhatalmosodott, a legnagyobb figyelmet, tapintatosságot és gondot igényel. Itt már az erővel egy nagyobb erőnek kell szembeállni, de nem azért, hogy azt végkép összetörje és tehetetlenné tegye, hanem hogy mérsékelje és jó útra terelje. Az akarat-törés, mely egyszerre, egy metszéssel akarná a bajt kivágni, igen drasztikus gyógymód lenne, s felette ritkán vezetne célhoz. A türelmetlen és indulatos emberek helyeslik s alkalmazák is az akarat megtörésének gyógymódját a növendékekkel szemben. Ez abban áll, hogy a gyermeket, a kit addig elég esztelenek voltak egészen szabad akaratjára hagyni, most egyszerre akaratnélkülinek nyilatkoztatják ki, s minden kis szabadságot erőszakosan elvesznek tőle. A türelmetlenebb nevelők közül némelyek odaig mennek, hogy a gyermeket e megrögzött hibából egy nap alatt akarják gyógyítani; körülkerítik s beborítják egy rakás szabálylyal, rendelettel s tilalommal; most pirongatják, a jövő percben

büntetik, majd fenyegetik, aztán szidják, ismét büntetik, míg utóljára a gyermek ott áll elhagyottan, tanács nélkül. Azt sem tudja, hogy már mit tegyen, s elveszti a bátorságát valamit csak akarni is.

A ki e szivtelen és esztelen nevelési eljárást húzamosabb ideig folytatja, s vad következetességgel keresztül viszi, képes a lelegevenebb s legszeretreméltóbb gyermekből, a legkedvesebb kis makacsfejből teljesen akarat-nélküli, gyámoltalan teremtetést nevelni, a ki a kívülről jövő minden benyomásnak enged, s vagy a körülmények és emberek szeszélyének, vagy a saját indulatának és vágyainak labdája, ellentállni nem tudó bábja lesz.

Az engedelmességre hajtásnak ez a merev és vak hatalmú módja nem egyéb, mint zsarnokság, nyers erőszak, a mely mélyebben bevág az elnyomott gyermek szívébe, mint gondolnók. Gyakran lehet látni az életben becs-telen és jellemtelen embereket, vagy olyanokat, a kiknek nincs kedélyük, nincs szívéük, sőt lehet látni megátalkodott gazembereket, haszontalan naplopókat. És mindezek a szomorú példányok a fennebb leírt nevelési eljárás és bánásmód eredményei.

Jól tudhatjuk, hogy az olyan gyermekek, a kikkel otthon a legdúrabb szigorral bánnak, künn az utcán a legneveletlenebbek, és azok, a kiket otthon szerfelett kemény fegyelemben tartottak, ha egyszer magokra vannak hagyva, a legkicsapongóbbak.

A gyermeki akarat megtörését tehát nem tarthatjuk sem humánusnak, sem célszerűnek. A gyermek lelkében erőszakosan összetör az ember nem egy gyenge bimbót, melyből idővel igen hasznos növény fejlődött volna; s viszont beolt a gyermeki lélekbe nem egy oly ágat, a mely csak kárára fog válni, ha a szenvedély erős törzsvé női ki magát.

Bánj az akaratossággal szeretettel, (de ne érzélgő avagy majom-szeretettel), légy méltányos, ne kívánd tőle a lehetetlent; légy következetes; a mit kimondtál, hajtsd végre; a mit rendeltél, kívánd meg;

a mit megtiltottál, ne engedd meg; de épen azért, hogy következetes lehess, ne légy indulatos; rendeleteidben ne hirtelenkedj. Szóval: légy egész ember, légy jellem, hogy a gyermeknek legyen benned mit tisztelnie, s meglátod, hogy szeretettel és állhatatos következetességgel célt fogsz élni.

Igy tanúlja meg a gyermek azt, hogy vannak kimagasló dolgok, a melyek, mint a testet az árnyék, úgy követik egymást. A rossz előzménynek rossz következménye. Így tanúlja meg a gyermek, hogy vannak akadályok, a melyeken nem lehet magát túltennie. Hadd, hogy érezze a következményeket, s megtanul tűrni, nélkülözni, engedelmeskedni, lemondani. Olyan erények ezek, a melyek az ember boldogságának alkotó elemei közé tartoznak. Mond neki: ez így van! én a dolgon nem változtathatok, te sem, és senki sem! Ennek meg kell lenni! Annak nem szabad megtörténni. És aztán mindig, de mindig úgy legyen! Ekkor nevelsz, különben nem. Ha rendletedet hosszas alkudozás, könyörgés, parlamentirozás után, megnyirbálsz, vagy visszavonod, s így a végén mégis a gyermek akaratja teljesül, — engedsz, mert a gyermek sir, ordít, s te félsz a bajtól vagy a skandalozus lármától: akkor nevelsz egy elkényeztetett, makrancos becét, egy önző, esztelen embert, a kiből az a tévhit rögzik meg, hogy mindennek az ő akaratja szerint kell történni; nevelsz egy ügyefogyott szerencsétlent, a ki, mihelyt valami nem úgy van, a mint ő akarta, azonnal méregbe jő, vagy elcsügged s kétségbe esik.

Ha jellemet akarsz nevelni, magadnak is határozott jelleműnek kell lenned!

VEGYESEK.

— Ismételten figyelmeztetjük lapunk t. pártolót, sziveskedjenek megrendelésüket — legkésőbb e hó 25-éig — megújítani, mert a jövő számon kezdve már csak a rendes előfizetőknek küldjük meg lapunkat, s azokat, a kik az irt határidőn túl teszik meg megrendelésüket, teljes számu példányokról nem biztosíthatjuk.

— Az „Eötvös alap“ megerősítést nyert alapszabályai — a gyűjtő ivekkel együtt — tantestületünknek is megküldettek, s választmányunk már a legközelebb múlt ülésen tett is intézkedéseket a gyűjtések sikeres megindítására. — E pártolásra méltó alap javára örömmel fogadjuk mi is az adományokat, s kedves kötelességünknek ismerjük — nyilvános nyugtatványok kiadása mellett — rendeltetésük helyére juttatni.

— Pécsen jobb rend van, mint nálunk! Ugyanis ott — mint a „Néptanoda“ írja — erélyesen hozzálatott a hatóság az iskolai kényszert illető szakaszok végrehajtásához, s ennek következtében a mindennapi iskolában alig van elmaradás; az ipartanoda pedig anynyira megtelt, hogy alig fér el a kijelölt helyiségekben az iparos ifjuság.

Nálunk sem ártana e tekintetben egy kissé több erély, hiszen a körül-belől 600 iparos tanulóból idénre még alig iratva be magát 320—350, pedig már kétszer is adott ki falragaszos megintést a hatóság. — Egyet se adjon ki többet, hanem vételesen fel pontos összeírást, s ennek alapján, ha már másként nem lehet, hajtassa végre szigorral a törvényt — s majd rendben leszünk mi is!

— Az arad-vidéki tanító-egylet oly nyomós és tárgyát anynyira jól illusztráló emlékiratot dolgozott ki és terjesztett fel közelebről — „a vallás-oktatás ügyében“ — a közoktatási miniszter úrhoz, hogy lehetetlen e merésznek tetsző, de valóban időszerű és szükséges kezdeményezésért örömmel nem üdvözlönnünk e derék társaságot. A ki tudja, hogy mi ma a vallás tanítása a legtöbb iskolában, s hogy minő visszaélésekkel jár az nem egy hely: annak lelke sovárgva néz azon idő, azon szellem felé, a mely véget vetend e visszaéléseknek. De részünkről — tanítók részéről — nem lehet elég a sovárgó várakozás: nekünk tennünk is kell ez ügyben. Tehetnénk pedig már azal is sokat, hogy ha hazánk minden tanító-egylete — egy szívvel és egy lélekkel — pártolná az aradvidéki pályatársak emlékiratát. — Pártoljuk tehát, s aztán nézzünk határozottan szemébe annak, a mi kötve tartja e várva-várt szellemet!

— ó — A „Képes gyermekvilág“ című gyermeklap 1-ső száma megjelent. E lap a m. év szeptember havában megszűnt „Gyermekbarát“ helyét pótolandja. Szerkeszti és kiadja Kobány báci, Budapesten, Mária utca 1 sz.; megjelenik havonként egyszer, 1½ iven; előf. ára egész évre 2 frt. Tömegesebb megrendeléseknél rendkívüli kedvezmények nyújthatnak. Az első szám igen csinosan van kiállítva, szép képeket hoz, tartalma pedig megfelel a vállalat céljának. — Ajánljuk e vállalatot a t. szülők és tanítók figyelmébe.

— ó — A „Néptanítók évkönyve“ II-ik évfolyamban látott napvilágot. Szerkeszti és kiadja: Rónay Ferenc, Budapesten, ára 1 frt. 20 kr. Ezen — 12 sűrűn nyomtatott ivre terjedő könyv, a naptári részen és egyéb hasznos tudnivalókon kívül — számos jeles cikket tartalmaz. Különösen figyelmet érdemlő cikkei: „A tanító tevékenysége iskoláján kívül; a kisdiednevelés-ügy múltja, jelene és jövője; a szegény nevelés-ügy; a munka-iskolák; módszertan és tanírodalom.“ Ezen kívül találunk e könyvben irodalmi értesítőt, tanügyi címtárt; de ez utóbbi igen hiányos, s csak a munka előfizetőinek felsorolására terjed ki. — Ajánljuk e terjedelmes és a naptár helyét is pótoló művet a tanítók figyelmébe.

— „A kézi munka tanítása a népiskolákban“ címen Szabó Endre egy kisebb művet dolgozott ki, melyben — a kolozs-dobokamegyei tantestület nevelési bizottságának megállapodásai nyomán — a népiskolákban alkalmazható kézi munkák szükségességét, célját s a munkatanítás szabályait fejtegeti. Egyszerűsrimd bemutat néhány munkanemet is, melyek mindenik népiskolában könnyen alkalmazhatók. E korszerű munka — mely nemzeti irodalmunkban e nemből első leendő — február hó elején jelenik meg. Előre is fölhívjuk rá a szakemberek figyelmét.

A szerkesztő üzenete. T. Kobány Mihály szerk. úrnak, Budapesten. Levelét átadtuk az illető rovat vezetőjének. Egy pár passussára azonban, mihelyt időt nyerünk, nekünk is lesz magán válaszuk.

Felelős szerkesztő: VÁRADI KÁROLY.